

ROŽNOVSKÉ PIVO



Rožnovský pivovar

Historie rožnovského pivovaru
od roku 1712 do současnosti.

RICHARD SOBOTKA

Richard Sobotka

Rožnovský pivovar

Historie rožnovského pivovaru
od roku 1712 do současnosti.



Tato publikace je věnována Vladimíru Fassmannovi a jeho ženě Jarmile, kteří 46 let od likvidace rožnovského pivovaru v roce 1948 jej nenechali zaniknout, v roce 1994 získali zchátralé objekty v rámci restituce zpět, vrátili je původnímu poslání a provoz pivovaru obnovili.

Publikace je věnována také současnému rožnovskému pivovarníkovi Tomáši Kupčíkovi, který se o budování a obnovu rožnovského pivovaru zasloužil svým elánem a erudicí, pivovar zmodernizoval, jeho oblibu a slávu nebývale rozšířil.

*Kdo se Rožnovského piva napije,
tomu se do žil zdraví a síla nalije.*

obr. na předchozí straně: Rožnovský pivovar v současnosti

obr. na titulní straně: kresba rožnovského pivovaru z roku 1868

Text © Richard Sobotka, 2016

Grafická úprava © Jakub Svoboda, 2016

Foto © archiv rožnovský pivovar a Richard Sobotka

Elektronickou verzi vydal Dušan Žárský – ŽÁR, www.zar.cz
v květnu 2016

ISBN: 978-80-86725-87-1

Rožnov pod Radhoštěm – přívětivé místo

Když se v roce 1267 chystal olomoucký biskup Bruno ze Schaumburka na křížovou výpravu do Prus, nechal pro případ, že by se nevrátil, sepsat pro své nástupce a pro kapitolu majetek a důchody, které pro biskupství získal, i pokyny jak s nimi po jeho případné smrti naložit. I když biskup Bruno tuto závěť ještě o dalších 14 let přežil, stala se jakýmsi bilancováním jeho úsilí o zvelebení a rozšíření olomouckého biskupství a jeho závěť byla mnohdy vůbec prvním písemným dokladem o existenci osad a městeček.

Patřilo k nim také město Rosenowe, později nazýváno Rožnovec, Rosenu, Rožnov a konečně Rožnov pod Radhoštěm.

Podle pověsti získalo město své jméno po loupežnících, kteří se v těch místech zdržovali a opékali zvěř na rožni, nebo prý podle milostné historie o sličné Růzence. S největší pravděpodobností však bylo pojmenováno podle své polohy v rohu mezi řekou Bečvou a potokem Házovkou, kde je podnes dobře patrné nejstarší osídlení města.

Rožnovské panství mělo v průběhu staletí celou řadu majitelů. Od biskupa Bruno ze Schaumburka, který nechal pro ochranu obchodních cest a východní hranice postavit před rokem 1310 poblíž města hrad dobrý a nutný, převzali panství páni z Kravař (1348–1434), po nich páni z Cimburka (1434–1548). Rožnov pak měli ve vlastnictví páni z Žerotína, větev meziříčská (1549–1694), pak větev vizenberská a falkenberská (1694–1779), větev vizenbersko-losinská (1779–1815). Posléze patřil Rožnov hrabatům Kinským (1815–1899).

Prvním starostou města byl roku 1850 zvolen poslanec zemského sněmu Michal Jurajda (1812–1874), vlastenec, vzdělaný a uvědomělý občan. Druhým starostou byl Čeněk Janík (1867–1874), poslanec zemské-



ho sněmu, jehož přičiněním byl vystavěn léčebný dům a školní budova. Třetím starostou byl roku 1893 zvolen Oldřich Holub.

Znak města Rožnova, dvouocasý lev na hradbách, je převzat z vyobrazení na starých pečetích z roku 1594 a 1692.

Kdysi dřevěné městečko, milé a rázovité, voňavé dřevem letitých jedlí, ze kterých bylo postaveno, je položeno na obou březích řeky Bečvy v malebném údolí na úpatí památného Radhoště. Město, obklopené sluncem prozářenými loukami, modrými horami, stráněmi vonícími po jalovci a borůvčí si podnes zachovalo přívětivou tvář.

Roku 1676 měl Rožnov 86 domů, v roce 1790 už 272 domů a 2275 obyvatel, roku 1900 to bylo 470 domů a 3011 obyvatel. Domy s podloubím a pavlačí, původně všechny dřevěné, daly vzniknout legendě o dřevěném městečku, která v pověstech i písních přetrvává do dnešních dnů. Počet usedlých občanů se až do roku 1950 téměř nezměnil, teprve

s rozvojem lehkého průmyslu se prudce zvýšil až na 18 000 obyvatel.

Jedinečnou polohu Rožnova v měkkém údolí Rožnovské Bečvy a s dominantou Radhoště na pozadí lze nejlépe spatřit z návrší kopce Hradisko od ruin středověkého hradu na vrchu kopce Hradisko. Dobře patrné jsou dvě současné tváře města:

stará zástavba červených střech, mile stulených v záplavě zeleně kolem náměstí a kontrastující typická architektura druhé poloviny 20. století panelovými domy a rozsáhlou průmyslovou zástavbou. V některých městských částech lze podnes spatřit původní „dřevěnky“ – dřevěné domy z 19. století. Tak se ve městě podnes snoubí hřejivá minulost s účelovou, ale poněkud chladnou současností.



Rožnov v první polovině 20. století.

Rovné a krásné je rožnovské náměstí s parčíkem a sochou T. G. Masaryka. Ještě počátkem XIX. stol. stály kolem náměstí v rovných řadách pěkné dřevěné domy s podloubími a pavlačemi. V zadní části přízemních domů měla své místo velká jizba s okny do dvora nebo do zahrady a komora. Prvý větší dům na poschodí byl vystaven teprve roku 1839.

Půlkruhem kolem města se rozkládá městský park, dříve zvaný Hájnice. Po roce 1820 v něm byly pro lázeňské hosty upraveny stezky s lavičkami.

Podnes má městský park mnoho půvabů. Lipovou alej vysazenou počátkem 20. století, okrasně kvetoucí rostliny, a také potůček přivádějící vodu do jezírka. Městský park je místo příjemné a prosluněné, svou rozlohou i krásou je chloubou města.

Roku 1796 je datován počátek, a roku 1820 vznik klimatických lázní. Někdejší Léčebný (dnes Společenský) dům, postavený roku 1874, je perlou městského parku. Původně sloužil k promenádě lázeňských hostů za nepříznivého počasí. Později zde byla zřízena kuchyně a místnost pro vydávání ohřívané žinčice, čítárna a knihovna, sál s jevištěm vyzdobený květinami, ordinace pro lázeňského lékaře. Od severní strany se nachází otevřená veranda. Rekonstrukce vrátila budově její někdejší podobu a ještě víc umocnila její křehkou krásu.

Ke koloritu města patří budova Rudolfo-Štefania, původně postavená jako útulna pro nemajetné úředníky a důstojníky, budova Zemědělské školy z roku 1897, stará škola nedaleko fary a kostela, dnes přeměněná na obchodní dům, Základní umělecká škola v parku, renovovaná budova Městské knihovny a budova Městského úřadu.

K památnějším objektům patří v Rožnově pod Radhoštěm katolický chrám, zasvěcený Všem Svatým, postavený v letech 1745–49. Roku 1925 založili sourozenci Jaroňkovi Valašské muzeum v přírodě.

Správa Chráněné krajinné oblasti Beskydy sídlí od roku 1990 v historické budově, postavené před 200 lety. CHKO Beskydy je rozlohou 1166 km čtverečních největší chráněnou krajinnou oblastí v České republice, její vyhlášení 5. 3. 1973 připomíná monolit pískovce umístěný v městském parku.

K významným rodákům patří kněz a spisovatel Bayer Adolf. Také učitel Bayer František, který roku 1882 založil Moravskou bibliotéku

a vydal mnoho spisů o Valašsku. Halamíček František, městský lékař ve Vídni, publikoval v odborných časopisech. Jurajda Michal, rožnovský starosta a zemský poslanec, taktéž Janík Čeněk. Kramoliš Bohumír, farář v Atkinsonu v Americe, básník a povídkář. Kramoliš Jos. Lucián Ondřej, lidový spisovatel. Tkadlec Martin, probudilý občan rožnovský, který roku 1847 založil „Pamětní knihu“, do které zaznamenával události, které se ve městě a okolí seběhly. Čeněk Kramoliš (1862–1949), rodák rožnovský a spisovatel. Básník a literární teoretik Ladislav Nezdařil (1922–1999).

Významní rodáci a ti, kdo se o Valaško nějakým způsobem zasloužili, odpočívají na Valašském Slavně.

Rožnov pod Radhoštěm se po roce 2000 orientuje především na rozvoj turistického ruchu. Město má velmi příhodnou geografickou polohu, je doslova srdcem Valaška. Malebná příroda Beskyd je vyhledávaná domácí i zahraniční turistickou klientelou.

Také samotné město se během posledních let změnilo. Byly renovovány významné budovy a vznikly nové objekty obchodních i podnikatelských organizací. Město disponuje zázemím dobře vybudovaných sportovišť, má dostatečnou ubytovací kapacitu, také nabízí hodnotné kulturní pořady. Rožnov se téměř neustále mění, je to město moderní, přívětivé a přitažlivé pro každého návštěvníka.



Letecký pohled na Rožnov z roku 1923.

Pronikání průmyslu na Rožnovsko

Za nejstarší zařízení průmyslového charakteru v Rožnově pod Radhoštěm lze považovat mlýny: „V roce 1507 to byl mlýn horní a dolní.“ Do současnosti se dochoval (dnes už nefunkční) mlýn Paláčkův, původně poháněný vodou z vodního náhonu, v novější době parou, pak elektrinou.

Patří sem také hornictví, kdy... „Na úpatí Hradiska u Rožnova byly doly stříbrné až do r. 1532.“ Roku 1740 za hraběnky Lud. Karoliny ... byly tyto doly opět otevřeny a dobývání hornin obnoveno, ale po čtrnácti dnech pro nepatrný výskyt rudy opuštěny. Kutání stříbrné ani železné rudy nebylo na Hradisku už nikdy později obnoveno.

K nejstarším průmyslovým podnikům patřila papírna, kdy... „Z vrchnostenského dolního mlýna, který vrchnost koupila r. 1615 od Viktorína Nešvary vznikla papírna.“ Rožnovská papírna byla nepřetržitě v provozu až do podzimu roku 2010, kdy zanikla.

„Pivovar pro celé panství vystavěl r. 1712 Karel Jindřich z Žerotína.“ Rožnovský pivovar byl roku 1948 znárodněn a jeho provoz ukončen, budovy v restituci vráceny původním majitelům až v roce 1994. V současnosti obnovený rožnovský pivovar je klientelou vyhledávaný a prosperuje.

Významný byl průmysl pletářský, který měl až do závěru 19. století charakter manufaktury. Roku 1888 začal v tomto oboru s průmyslovou výrobou podnikat Albert Reiser. Roku 1889 pletářský průmysl v Rožnově rozvinul Leo Brill. Za druhé světové války byla pletárna arizována, po válce jako konfiskát německého majetku připadla státu. Kolem roku 1990 byla pletářská továrna (nejprve MOP, pak LOANA) privatizována, po roce 2010 její provoz zanikl.

Roku 1922 byla do Rožnova zavedena elektřina a v únoru toho roku se počalo ve městě svítit elektrickým světlem. Proud byl dodáván z elektrárny továrníka J. Kantorka, postavené na Dolní Bečvě. Později bylo elektrické vedení připojeno na elektrárnu středomoravskou v Přerově.

Město Rožnov pod Radhoštěm i přilehlý region v roce 1949 významným způsobem ovlivnilo založení národního podniku Tesla na výrobu elektronických součástek. Tesla měla zásadní význam pro rozvoj města i celého mikroregionu. Znamenala povznesení životní úrovně obyvatel, především po stránce sociální, ale také co se vzdělanosti týká, nevyjímaje kulturu a sport. Tesla se stala rozhodujícím hnacím momentem v celospolečenském kontextu. Národní podnik Tesla Rožnov ovlivnil životy tisíců lidí, stal se celoživotním osudem několika generací. Po roce 1990 Tesla zanikla a v rozsáhlém průmyslovém areálu vzniklo několik desítek privátních firem.



Dobová fotografie – vpředu rožnovská papírna, na pozadí rožnovský pivovar.

Rožnovský pivovar

V průběhu staletí se majitelé rožnovského panství, tím i majitelé rožnovského pivovaru střídali.

Žerotínové měli v držení rožnovské panství v letech 1549–1815. Kinští pak v letech 1815–1899. Svým vlivem i životním stylem ovlivnili dění v celém regionu. Co rožnovského pivovaru se týká, nařídil roku 1712 tehdejší majitel rožnovského a meziříčského panství Karel Jindřich z Žerotína vystavět v Rožnově pivovar.

Rožnovští měšťané měli právo pivo šenkovati už v 16. století, roku 1613 mělo právo šenkovat 36 domů.

Právo šenkovat pivo a víno v 18. stol. mělo 31 měšťanů, kteří byli majiteli starých šenkovních domů, jimž právo to bylo vrchností uděleno. Šenkovat směli jen pivo vrchnostenské, výroba domácího byla zakázána.

Protože všichni najednou prodávat pivo nemohli, nebylo dost kupců, prodávali střídavě. Tak často vznikaly hádky, kdo prodávat má, proto sestavili mezi sebou roku 1743 smlouvu o pořádku šenkování piva, podepsali ji a dali potvrdit na radnici purkmistrem a rychtářem. Při nedodržení pořádku byly stanoveny sankce a pokuty, například ... půl bečky piva za pokutu propadnouti býti má. Pořádek měl být obnovován každých 10 nebo 20 let.

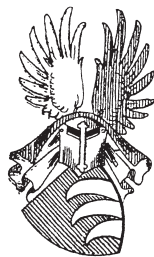
Žádný ohled neměl být brán na toho, kdo za šenkovaný trůnk milostivej vrchnosti peníze dlužen zůstane. Při šenkování se měla dodržovat dobrá míra a dobrý trůnk, aby skrz to nemělo publikum příčiny stěžovat si.

Na listině bratrstva Sv. Růžence se uvádí prvním sládkem Martin Bureš.

Roku 1836 za sládku Fr. Chlupatého pivovar vyhořel, roku 1868 byl znovu postaven a roku 1870 rozšířen.



*Erb pánů
ze Žerotína*



*Erb pánů
Kinských*

Roku 1899 Rudolf hrabě Kinský prodal všechno Rožnovské panství baronovi Arminu Popprovi. Ten ihned po převzetí statku rozšířil na Hamrech u Zubří parní pilu a další velkou parní pilu zřídil na Prostřední Bečvě. Porážel rozsáhlé lesy panství Rožnovského ve velkém, dřevo dílem řezal, dílem odvážel do Vratimovské papírny v takové míře, že hrozilo odlesnění celého kraje.

Roku 1912 koupil rožnovské panství Vídeňský spolek pro výrobu celulózy ve Vratimově.

Panství Rožnovské včetně rožnovského pivovaru 1. února 1912 koupilo od předešlé majitelky Vratimovské celulózky Vítkovické horní a hutní těžířstvo, které bylo majetkem barona Rothschilda a rytíře Gutmanna.



Eugen Rothschild

Rothschildové jsou finanční dynastie. V průběhu doby byli a stále jsou činní v mnoha ekonomických a hospodářských oblastech, mimo jiné v investičním bankovníctví a vinařství. Původem němečtí a aškenázští Židé z Frankfurtu nad Mohanem rozšířili v 18. století své aktivity po celé Evropě. Některým z nich byly uděleny rakouské a britské šlechtické tituly.

Zakladatelem dynastie Rothschildů je Mayer Amschel Rothschild (původním jménem Mayer Amschel Bauer), nar. 23. 2. 1744 Frankfurt nad Mohanem (zemřel 19. 9. 1812 tamtéž). V roce 2005 byl Mayer Amschel Rothschild označen jako sedmý největší podnikatel všech dob a jako „zakladatel mezinárodního finančnictví“.

Oproti tomu Gutmannové nedosáhli na stupnici šlechtické titulatury tak vysokých met jako Rothschildové, i tak je možné pokládat je za jedno z nejvýznamnějších průmyslníků druhé pol. 19. stol. Přitom

začátky rodu byly více než skromné. Za zakladatele rodu je považován Isaak Gutmann, původem z Kolína nad Labem, který se ve druhé pol. 18. stol. přiznal do židovské rodiny v Lipníku nad Bečvou a získal zde familiantské právo. Díky finančním prostředkům svého tchána měl ve zdejší obci významné postavení. Soustředil se na obchod s textilem, nakupoval uherskou surovou vlnu, prodával vlněné tkaniny, především flanel.

Jeho dědicem a nástupcem se stal syn Marcus Leopold (1774–1838), který si v Lipníku zřídil dílnu na výrobu vlněných látek. Byl dvakrát ženatý. Jeho první manželkou byla od roku 1806 Lea Kuniginová se kterou měl dceru, druhou manželkou byla od roku 1823 Dobrisch Franklová (1799–1853), původem z velmi vážené kroměřížské židovské rodiny.

V manželství s Dobrisch se Marcusovi narodili synové Wilhelm Isak Wolf (1826–1895) a David (1834–1912). Ve druhé polovině 30. let postihl Gutmannovu rodinu úpadek a krátce nato Marcus Leopold zemřel.

Jeho starší syn Wilhelm Gutmann, předurčený k pokračování v rodinné rabínské tradici proto musel odejít ze studií a aby rodinu zajistil, začal se věnovat podnikání. Po nesnadných začátcích nastal koncem 40. let 19. stol. nečekaný obrat. Wilhelm Gutmann se tehdy stal renomovaným obchodníkem se sádrou, obilím, ale zejména s uhlím, které se mělo stát hlavním předmětem zájmu Gutmannova obchodního klanu.

Sláva bratří Gutmannů začíná v polovině 50. let 19. stol., kdy bratři Kleinové a pak i rakouský stát prodali své doly na Ostravsku Společnosti Severní dráhy císaře Ferdinanda. Wilhelmovi se podařilo uzavřít s ředitelstvem této společnosti dohodu, na základě které roku 1857 převzal veškerý její obchod s uhlím.



Max Gutmann

Wilhelm Gutmann přibral do společnosti mladšího bratra Davida a oba založili společnou firmu „Gebrüder Gutmann, Wien“.

Na přelomu 60. a 70. let se bratrům Gutmannovým podařilo prostřednictvím výhodných kupních a nájemních smluv ovládnout téměř polovinu těžby uhlí a výroby koksu v ostravsko-karvinském revíru.

V té době se zrodila dlouholetá spolupráce Gutmannů s Rothschildy, kteří – sami příliš zaneprázdnění finančními aktivitami – přenesli na Gutmanny do značné míry odpovědnost za chod svých báňských a hutních podniků. Tak byly položeny základy jednoho z největších průmyslových gigantů Evropy: Vítkovického horního a hutního těžířstva.

Bratři Gutmannové se aktivně účastnili společenských, náboženských a charitativních podniků v jejichž prospěch upsali desetitisíce zlatých. Z toho důvodu císař oběma bratrům udělil řád Železné koruny III. třídy. Listinou ze 4. 1. 1878 byl Wilhelm povýšen do rytířského stavu s predikátem rytíř (Ritter von) a byl mu udělen erb. Kromě podnikatelských aktivit byl Wilhelm významným mecenášem.

Wilhelm rytíř Gutmann byl dvakrát ženatý. Z prvního manželství s Eleonorou Latzkovou (1826–1867) měl syny Bertholda (1856–1932) a Maxe (1857–1930) a dcery Berthu (1860–1864) a Rosalii (1862–1923). Rosalie uzavřela vysoce prestižní sňatek s francouzským námořním kapitánem Robertem Charlesem de Fitzjames (1835–1900), přímým potomkem vévody Jamese Fitzjamese, vévody z Brewicku, nemanželského syna anglického a skotského krále Jakuba II.

Wilhelmovým pokračovatelem byl mladší syn Max, který se v roce 1888 stal společníkem firmy. V roce 1917 byl Max jmenován doživotním členem panské sněmovny Říšské rady. Za svou podnikatelskou, společenskou a humanitární činnost byl vyznamenán komturským křížem Řádu Františka Josefa a za první světové války získal nejvyšší stupeň Čestného vyznamenání za zásluhy o Červený kříž. Byl také majitelem dvou dolnorakouských zámků.

V roce 1912 nabídlo Vítkovické horní a hutní těžířstvo k prodeji rožnovský pivovar, který téhož roku koupilo od majitelky Vratimovské celulóžky. Nabídka se chopil želeťavský sládek Albert Málek, rožnovský pivovar koupil, a stal se jeho majitelem.

Rožnovský pivovar ve vlastnictví sládků a pivovarníka Alberta Málka

Na počátku 20. století si Rožnov pod Radhoštěm zamilovali a často navštěvovali manželé Málkovi ze Želetavy. Albert Málek, želetavský sládek, měl k pivovaru osobitý vztah. Při návštěvě

Rožnova neváhal, i se svou ženou Annou, rožnovský pivovar navštívit. Ten byl sice postavený již roku 1712, ale po roce 1900 moderně vybavený a výkonný.

Když se roku 1912 naskytlá příležitost koupit rožnovský pivovar od společnosti Vítkovické horní a hutní těžárny, příliš dlouho se nerozmýšleli. Pivovar zakoupila ze svého věna Anna Kammel von Hardegger, hraběnka z Hardeggu za rovných 100 000 korun pro svého muže Alberta Málka, byl to dar z lásky. Oba se také záhy do Rožnova nastěhovali.

Manželé Albert a Anna Málkovi pocházeli ze Želetavy, městečka na řece Želetavě položeného jihozápadně od Třebíče, připomínaného roku 1303. Kromě želetavského farního kostela sv. Michala (po požáru roku 1677 byl přestavěný a znovu pak v letech 1842–44), se v Želetavě dochoval také hřbitovní kostel sv. Kateřiny z roku 1583.

Želetava, původně ves s tvrzí na staré obchodní cestě z Prahy do Vídně, byla roku 1368 povýšena na městečko. Pro obživu obyvatel bylo dominantní zemědělství, ale ve druhé polovině 19. století zde byl vybudován lihovar, mlékárna a také pivovar.



Portrét Anny Málkové